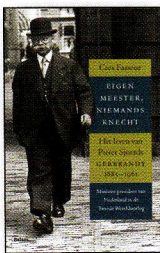

Een man van onwrikbare opvattingen

Prachtige biografie van Pieter Sjoerds Gerbrandy

UIT DE BIOGRAFIE van Pieter Sjoerds Gerbrandy door Cees Fasseur rijst het beeld op van een mannetje (1,61 meter) dat door zijn drammerige karakter veel weerstand oproep. Niets wees er aanvankelijk op dat deze koppige Fries met zijn martiale snor ooit minister-president zou worden.

De bijbelvaste Gerbrandy, lid van de Antirevolutionaire Partij (ARP) studeerde rechten, opende een weinig renderende advocatenpraktijk en irriteerde zijn partijgenoten omdat hij als gedeputeerde in de Provinciale Staten van Friesland soms samenwerkte met de socialisten. In 1930 werd hij hoogleraar aan de VU, maar daar kwam hij in de problemen vanwege zijn vele bijbaantjes. Midden in dat arbeidsconflict werd hij door CHU-politicus Dirk de Geer gevraagd minister van Justitie te worden, vooral omdat

Eigen meester, niemand knecht. Het leven van Pieter Sjoerds Gerbrandy. Minister-president in de Tweede Wereldoorlog
Cees Fasseur
606 p. Balans,
€ 24,95

geen andere ARP'er in dit kabinet zitting wilde nemen.

In de meidagen van 1940 week de regering uit naar Londen. Premier De Geer bleek een slappeling: het leek alsof zijn belangrijkste zorg was om de nazi's niet voor het hoofd te stoten. Toen hij ook nog voorstelde om met de bezetter te gaan onderhandelen, greep koningin Wilhelmina in en vroeg Gerbrandy het roer over te nemen. Hij wist het wantrouwen tegen Nederland bij de Britse premier Churchill weg te nemen.

Gerbrandy dwong respect af vanwege zijn dapperheid. Niet alleen omdat hij tijdens Duitse bombardementen op Londen in pyjama de straat op ging, maar vooral door zijn onverzoenlijke houding tegenover Hitler. Die houding had hij gemeen met Wilhelmina en daarom hadden zij aanvankelijk een uitstekende relatie. Maar dat veranderde al

snel toen Wilhelmina begon te filosoferen over hoe het na de oorlog moest. De regering in ballingschap werkte zonder parlement. Volgens Wilhelmina was dat zo slecht nog niet; misschien was er na de bevrijding wel een grotere taak voor haar weggelegd. Terwijl Europa in brand stond, maakte de Nederlandse regering in Londen jarenlang ruzie

RESPECT

GERBRANDY SPREEKT
NEDERLANDSE
SOLDATEN IN
LONDEN TOE
10 mei 1943.
Foto HH/
Spaarnestad
Photo

over de naoorlogse 'vernieuwing'. Het kabinet was volgens Wilhelmina een 'oudemannenhuis' en daarom liet de koningin zich liever bijpraten door de stoere Engelandvaarders. Ze ging buiten haar boekje. Maar Fasseur maakt ook duidelijk dat veel gedoe in het kabinet aan Gerbrandy's gebrek aan sturing lag. In feite trok hij zich van niemand wat aan, behalve natuurlijk van het Opperwezen. In elke toespraak voor Radio Oranje citeerde hij uitgebreid uit de Bijbel. Maar niet minder principieel sprak

hij zich ook duidelijk uit over het lot van de Joden. Gerbrandy was een man van onwrikbare opvattingen.

Duidelijk blijkt dat Gerbrandy met al zijn nukkigheden een uitstekende premier is geweest, maar ook dat hij in elke andere periode in elke andere functie een brokkenmaker was. Dat was eveneens het geval na 1945. Zo verzette hij zich jarenlang tegen 'het verlies' van Indonesië. Nadat de Nederlandse regering in 1949 de onafhankelijkheid van dat land had erkend, stichtte Gerbrandy het oerconservatieve Comité Rijks-eenheid, dat zich hiertegen kantte. Er gingen zelfs geruchten dat hij een staatsgreep wilde plegen.

Toch bleef Gerbrandy populair dankzij zijn reputatie als oorlogspremier en zijn onverbloemde opmerkingen in het openbaar. Toen hij na de oorlog nog elf jaar voor de ARP in de Tweede Kamer zat – tegen de zin van de ARP-leiding – zei hij tijdens de behandeling van een wetsvoorstel: 'Als een Friese boer het niet meer begrijpen kan, is het onzin.' Een motto in de geest van Fasseur, die een prachtige biografie heeft geschreven.

Hans Renders is directeur van het Biografie Instituut (RUG) en bespreekt elke maand een recent verschenen biografie.

Sietske van der Veen interviewde Cees Fasseur, auteur van de biografie *Eigen meester, niemand's knecht. Het leven van Pieter Sjoerds Gerbrandy*. U leest het interview op historischnieuwsblad.nl/nederlandse-politiek.